

**ЦЪРКОВНИ УТВАРИ И ПРИЛОЖНИ ИЗКУСТВА. СРЕДНОВЕКОВИЕ И
ВЪЗРАЖДАНЕ**
**THE CHURCH PLATE AND APPLIED ARTS. MEDIEVAL AND NATIONAL
REVIVAL PERIODS**

Лектор

проф. д-р Елена Генова
Prof. Elena Genova, PhD
Тел. 02944 24 14; 0885 306 151
Е-mail ecig@mail.bg

Хорариум:

30 лекционни часа.

Начин за оценяване:

събеседване.

Анотация:

Курсът има за цел да запознае обучаващите се със значението и употребата на църковните утвари в християнската литургия. Това са предметите, с които си служи свещеникът по време на различните служби и тайнства: потир или дискос по време на евхаристията; кадилница и купел при кръщението и т.н. Това са предметите, без които е невъзможно извършването на литургия. В по-широк смисъл към утвара се причисляват и предмети, характерни за интериора на храма: свещници, кандила и др. Много от предметите, използвани като утвар, притежават висока художествена стойност.

Annotation:

The course seeks to familiarize the students with the meaning and the use of the churchware used during the Orthodox liturgy. These are the objects used by the priests officiating at various services and sacraments: a chalice or a paten used during the Eucharist; a censer and a baptismal font, etc. It is impossible to officiate at a liturgy without these objects. In a broader sense, the church plate includes also objects, typical of a church interior: chandeliers, censers, etc. Many of the objects, used as the church plate, are of great artistic and intrinsic value.

Учебна програма и основна литература

Учебна програма

1. Църковните утвари като неделима част от християнското богослужение и като произведения на църковните приложни изкуства. Функции, символично значение и взаимодействие с другите елементи на храмовото пространство.
2. Видове църковни утвари: по място на съхранение в храма и по функции.
3. Свещени съдове и принадлежности - функции и символика.
4. Свещени съдове и принадлежности - декоративна, иконографска програма и семантика на изображенията.

5. Свещени църковни тъкани, одежди и облачения - функции, символика и декорация.
6. Църковните приложни изкуства през средновековието - Първа и Втора българска държава.
7. Разцвет на църковните приложни изкуства през поствизантийския период XV-XVII век. Взаимодействие с другите видове изкуства - монументална дърворезба, ръкописна миниатюра, стенописи, икони.
8. Златарство. Школи, центрове, майстори, произведения. Чипровска школа, Врачански златарски център - I част.
9. Чипровска школа, Врачански златарски център - II част.
10. Софийска златарска школа. Бачковски златарски център.
11. Миниатюрна дърворезба - XV-XVII в. Характер на приложение и произход. Семантика и символика на основната форма - кръста. Други видове, изпълнени в техниката на миниатюрната дърворезба.
12. Декоративна система, иконографска програма, композиция и стилови направления. Света гора като основен център за производство.
13. Църковната везба през XV-XVII в. Основни стилови характеристики и технология на производство. Паметници.
14. Развитие на църковните приложни изкуства през XVIII-XIX в. Рилският манастир като основен консумативен център. Основни стилови характеристики на златарските центрове през епохата на Възраждането - Пазарджик, Панагюрище, Видин, Шумен, Габрово, Смолян.
15. Разцвет на ажурната миниатюрна дърворезба, промени в иконографската програма, стилови направления.
16. Църковна везба. Основни стилови характеристики и технология на производство на църковните тъкани и одежди в периода XVIII-XIX в. Паметници, майстори.
17. Предмети за светска употреба - златарски произведения, накити, медникарство. Основни стилови характеристики и центрове за производство през епохата на Възраждането.

Основна литература

1. История на Българското изобразително изкуство. Т. I, С., 1976;
2. Ангелов, В. Панорама на възрожденските приложни изкуства. С., 1998.
3. Бойчева Ю. Типология и семантика на епитрахила. - Проблеми на изкуството, 1996, 2.
4. Бойчева Ю. Един паметник на византийската везба от Охрид. Датирание и атрибуция. - Проблеми на изкуството, 1998, 3.
5. Бойчева Ю. Епитрахил от манастира Дечани в Националния исторически музей. - Проблеми на изкуството, 2000, 2.
6. Бойчева Ю. Нови сведения за Бачковската плащаница. - Проблеми на изкуството, 1999, кн. 3, с. 18-21;
7. Бойчева Ю. Плащаницата от Охрид в Националния исторически музей- София в контекста на византийската везба от XIV - XV век. - В: Средновековна християнска Европа: Изток и Запад. Ценности. Традиции. Общуване. С., 2002, 693-704;
8. Бойчева Ю. Плащаница от църквата "Св. Богородица" в Благоевград. - В: Известия на историческия музей Благоевград, 2001;
9. Бойчева Ю. Търновската плащаница от 1559 г. - Проблеми на изкуството, 2002, кн. 3, 42-52;

10. Бойчева Ю. Функционални и иконографски особености на плащаницата през XIV-XV в. Византийски плащаници в България. - Проблеми на изкуството, 2005, кн. 4, 15-26;
11. Генова Е. Миниатюрна дърворезба 17-19 век с. 1986;
12. Генова Е., Л. Влахова. 24 утвари от Рилския манастир. С., 1988.
13. Генова Е. Дечанската дарохранителница от 1626 г. - Проблеми на изкуството, 2000, 2.
14. Генова Е. Врачанският златарски център в светлината на една неизвестна творба от края на XVII в. - Проблеми на изкуството, 1997, 2.
15. Генова Е. За някои особености на декоративната система на кръстовете с миниатюрна дърворезба от поствизантийския период. - Изкуство, 1996, 33-34.
16. Генова Е. Плащаницата от гр. Рила в контекста на славяно-византийските паметници от XIV-XV век. - Проблеми на изкуството, 1998, кн. 3, с. 20-27.
17. Генова Е. Напрестолно евангелие от Казанлък. - Проблеми на изкуството, 2002, 3, с. 34-41..
18. Генова Е. Църковните приложни изкуства от XV-XIX век в България. С., 2004.
19. Генова Е. За няколко непубликувани произведения на църковната миниатюрна пластика в български музейни сбирки. - Проблеми на изкуството, 2006, 1, с. 43-52.
20. Георгиева С., Д. Бучински. Старото златарство във Враца. С., 1959.
21. Гошев И. Антиминсът - литургическо и църковно-археологическо изследване. С., 1925.
22. Гошев И. Църковни старини из Врачанска епархия. - Годишник на Софийския университет. Богословски факултет, XI, 1933-1934.
23. Друмев Д. Златарско изкуство. С., 1976;
24. Дерменджиев Хр. Обкови и ризници върху иконите от епохата на Българското възрождане. - Изкуство, 1978, 6.
25. Енев М. Рилският манастир. С., 1997.
26. Иванов М. Златарските произведения от XVI-XIX в. в Музея на Бачковския манастир. С., 1967.
27. Коева М., Р. Радкова, Р. Ангелова, Б. Христова, Е. Генова, Л. Прашков. Рилският манастир. С., 2000.
28. Миятев Кр. Съкровищницата на Рилския манастир. Годишник на Народния музей за 1922-1925. С., 1926.
29. Пандурски В. Паметници на изкуството в Църковния историко-археологически музей в София. С., 1977.
30. Сантова М. 24 обкови на евангелия. С., 198 ;
31. Сантова М. 24 златарски творби от Бачковския манастир. С., 1990 ;
32. Сантова М. Чипровският дискос. С., 1997;
33. Сотиров И. Чипровска златарска школа. С., 2001;
34. Тотев К. Константинополски процесийни кръстове от Средновековна България. - Проблеми на изкуството, 2002, кн. 3, с.25-33;
35. Тулешков, Н., М. Коева, И. Гергова, Е. Генова, Н. Зарков, Л. Прашков. Наръчник за православно храмово строителство. С., 2002;
36. Нестеровский Е. Литургика или Наука за Богослужението на Православната църква. С., 1906.
37. Вениамин архиеп. Новая скрижаль или объяснения о церкви, о литургии по всех службах и утварях церковных. М., 1899(репринт 1992).
38. Чифлянов Б. Литургика. С., 1996.
30. Matakieva-Lilkova T. Objects de culte du fonds du Musée national historique. Sofia, 1995.

40. Treasures of Christian Art in Bulgaria ed. By V. Pace. Borina, 2001